

gevoelvolle Boeddhisme te scherp; doch oordeel zelf, wanneer ik u het antwoord geef op de 180ste vraag uit den Boeddhistischen catechismus: „Het Boeddhisme leert de hoogste goedheid en wijsheid „zonder eenen persoonlijken God; een hoogste kennis der openbaring; „eene zedelijke wereldorde en rechtvaardige verzoening, die op grond „van natuurwetten in ons eigen wezen met noodwendigheid voltrokken wordt; eene voortduring onzer individualiteit zonder eene onsterfelijke ziel; eene eeuwige zaligheid zonder eenen plaatselijken hemel; de mogelijkheid der heiligmaking zonder eenen plaatsvervangenden heiland; eene verlossing, van welke ieder zelf de bewerker is en die door eigen kracht en reeds in dit leven en op deze aarde kan worden bereikt zonder gebeden, offeranden, boetedoeningen en uiterlijke gebruiken, zonder gewijde priesters, zonder bemiddeling van heiligen, en zonder de werking van Goddelijke genade”. —

Is het te verwonderen, dat zulk eene leer verderfelijk moest werken op het zieleleven van den Javaan, en toen daarop volgde de invloed van het Mohammedanisme met zijn fatalistischen vormendienst en zinnelijke voorstellingen van hemel en hel, toen werd dat zieleleven hoe lang zoo meer een chaos van verwarde begrippen en ontstond uit dat alles een Javanisme, waarin wij het animisme, het Boeddhisme en Mohammedanisme terug vinden.

Zoo en niet anders moeten wij dat zieleleven van den Javaan beschouwen. Terstond gevoelen wij dan ook, dat Buddha en Mohammed niet in staat waren den Javaan een zieleleven te schenken, waardoor hij tot werkelijke beschaving en ontwikkeling kon geraken.

Doch wat deze niet konden kan het Christendom. Men moge deze bewering pedant noemen. Het zal ons niet hinderen. De vreeze des Heeren is, en blijft voor ons, het beginsel der wetenschap en alleen door die vreeze komt een volk tot werkelijke beschaving. Kerk en Staat hebben in dezen eene dure roeping te vervullen. De eerste, door aan den Javaan Gods Woord te brengen. De tweede, om dat volk te regeeren overeenkomstig de Heilige ordinanties Gods. Bedroevend is het dikwijls te hooren, hoe men in de behandeling van Indië, meer denkt aan eene gunstige finantieele begrooting, dan aan het geestelijk welzijn van dien bruinen onderdaan. Indië behoeft